

Bijlage 3. Behandeling van de adviezen, opmerkingen en bezwaren bij het ministerieel besluit tot definitieve opheffing van de bescherming als monument Afspanning De Drie Haringhe met brug over de Molenbeek in Tielt-Winge (Sint-Joris-Winge)

Provincie: Vlaams-Brabant

Gemeente: Tielt-Winge, vierde afdeling, sectie B

Objectnummer: 4.01/24135/111.1

-

Dossiernummer: 4.001/24135/101.1

Omschrijving:

Afspanning De Drie Haringhe met brug over de Molenbeek, Gempstraat zonder nummer, Tielt-Winge (Sint-Joris-Winge)

Mij bekend om gevoegd te worden bij het besluit van heden:

Brussel,

De Vlaamse minister van Financiën en Begroting, Wonen en Onroerend Erfgoed,

Matthias DIEPENDAELE

1. Advies uitgebracht voorafgaand aan de voorlopige opheffing

1.1. Advies uitgebracht door de Vlaamse Commissie Onroerend Erfgoed (VCOE)

Het advies werd gevraagd op 16 maart 2023.

De VCOE bracht op 14 april 2023 een voorwaardelijk gunstig advies uit over de opheffing van de bescherming van het onroerend goed. Het advies maakt integraal deel uit van het opheffingsdossier.

Behandeling van het advies:

De commissie geeft alvorens in te gaan op het opheffingsvoorstel een algemene beoordeling van de opheffingsvoorstellen volgend uit het pilootproject 'Aangetaste en verdwenen beschermingen (2020-2021)', waar voorliggend dossier deel van uitmaakt.

De commissie merkt op dat de meeste dossiers betrekking hebben op onroerend erfgoed dat al op moment van bescherming in een problematische toestand verkeerde. De erfgoedwaarden waren ernstig bedreigd door een precaire bouwfysische staat, al dan niet in combinatie met ongunstige ruimtelijke ontwikkelingen in de omgeving. De bescherming was telkens bedoeld om teloorgang tegen te gaan en beheersmaatregelen te treffen met oog op instandhouding en herstel.

Vandaag moet vastgesteld worden dat de doelstelling van deze beschermingen faalde. Ondanks het beschermde statuut bleven noodzakelijke instandhoudings- en restauratiewerken uit met verval of sloop van het erfgoed tot gevolg, soms al tijdens of kort na de beschermingsprocedure. In de meeste gevallen rest er op heden geen erfgoedwaarde meer zodat lang na de feitelijke teloorgang overgegaan moet worden tot een administratieve conclusie.

Het is ten eerste te betreuren dat in het verleden niet beter geanticipeerd werd op de gekende behouds- en beheersproblematiek. Zoals benadrukt heeft het vastleggen van een bescherming slechts zin als er voldoende garanties zijn dat de erfgoedwaarden op termijn bewaard en, indien nodig, hersteld kunnen worden. Eventuele knelpunten inzake behoud dienen van bij aanvang vertaald te (kunnen) worden in een realistisch toekomstgericht beheer dat desgevallend ook te handhaven valt. De historiek van voorliggende dossiers getuigt niet van dergelijke proactieve aanpak. Zo werden werken die op korte termijn noodzakelijk waren om de erfgoedwaarden te vrijwaren, niet of onvoldoende afgedwongen waardoor in enkele gevallen sloop zelfs onvermijdelijk werd. Hoewel een toestandsverbetering in principe niet afdwingbaar is, ontbrak het bij bescherming ook aan garanties op de nodige herwaardering via restauratieve ingrepen. De commissie vindt het zeer jammer dat deze beschermingen hun doel dus voorbijschoten.

Uit het pakket blijkt nogmaals dat een gepast beheer moeilijk te realiseren valt zonder een draagvlak voor de bescherming. De creatie van draagvlak en het aansporen van betrokkenen om hun verantwoordelijkheid te nemen is des te belangrijker wanneer een bescherming ingezet wordt om bedreigd erfgoed te vrijwaren. Bij meerdere gevallen stelt zich de vraag in hoeverre eigenaars goed op de hoogte waren van de bijhorende verplichtingen. Opvallend is de casus van de schuur in Kasterlee waar de bescherming geïnitieerd werd op vraag van de eigenaar, die vervolgens naliet dringende onderhoudswerken uit te voeren en nog tijdens de beschermingsprocedure al deklassering vroeg.

De commissie benadrukt het belang in te zetten op draagvlak bij betrokkenen en eigenaars. Het is cruciaal om eigenaars van bij aanvang te informeren, te sensibiliseren en voldoende te begeleiden bij hun beheerstaken.

De commissie merkt op dat in enkele dossiers het lange administratieve aanslepen van beheersplanning resulteerde in voortschrijdende en uiteindelijk onherroepelijke aantasting. Na bescherming slaagde men er niet in om een akkoord te bereiken over de aanpak of financiering van restauratie. In de tussentijd bleef prioritair consolidatie uit en kon de bouwfysische aftakeling van het erfgoed zich gewoon voortzetten, tot op een punt dat er nog weinig slaagkans was op herstel.

Een gebrek aan overeenstemming inzake restauratie verklaart de snelle teloorgang van afspanning De Drie Haringhe in Tielt-Winge. Nauwelijks zeven jaar na bescherming werd de laatste resterende gevel van het gebouw om veiligheidsredenen gesloopt. De oorspronkelijke brug over de molenbeek is aangetast door asfaltering en versteviging met beton.

Dergelijk voorbeeld toont aan dat dringende consolidatie van bedreigd beschermd erfgoed vooraf dient te gaan aan maatregelen die meer onderzoek en afstemming vragen, zoals restauratie en/of herbestemming. Het uitwerken van een duurzame en goed afgewogen oplossing vraagt namelijk tijd, terwijl (bouw)fysisch verval zeer snel kan gaan en veelal onomkeerbaar is. De mogelijkheid van restauratie neemt niet weg dat het uitvoeren van dringende consolidatiewerken te allen tijde verplicht blijft.

In hetzelfde verband meent de commissie dat de lopende evaluatie van het beschermde bestand niet alleen aangegrepen moet worden om definitief 'verloren' beschermingen op orde te stellen. Het brengt ook die beschermingen in beeld waarvan de erfgoedwaarden nog voldoende bewaard maar bedreigd zijn. De commissie vraagt prioritair consolidatie- en instandhoudingsmaatregelen te treffen voor 'bedreigd' beschermd erfgoed, en hierover publiek goed te communiceren.

Antwoord: Het agentschap Onroerend Erfgoed werkt in 2022-2023 aan een doelgerichte handhaving voor onroerend erfgoed en voert een analyse uit om bedreigd beschermd erfgoed in Vlaanderen in kaart te brengen. Op basis van de eigen databanken Onroerend Erfgoed werd reeds nagegaan voor welke beschermde monumenten in de voorbije tien jaar geen toelatingen of aanvragen werden aangevraagd. Dit kan immers een indicatie zijn voor een mogelijke verwaarlozingsproblematiek. Voor ongeveer 2.000 beschermde monumenten bleek geen toelatings- of premie-aanvraag beschikbaar. Deze lijst wordt tegen het najaar 2023 verder verfijnd in functie van een efficiënte, effectieve en proactieve handhaving. Samen met de Afdeling Handhaving van het Departement Omgeving werd bijkomend een studie opgestart over het ontwikkelen van een methodologie voor proactieve handhaving onroerend erfgoed die eveneens dit najaar wordt opgeleverd.

Het is onduidelijk waarom het voor de Afspanning De Drie Haringhe met brug over de Molenbeek niet eerder tot opheffing kwam. Ten tijde van de feitelijke teloorgang werden al vragen gesteld bij de zin van een voortzetting van de bescherming. Vandaag resten geen erfgoedwaarden meer. Er is ook onvoldoende informatie of contextwaarde om een eventuele reconstructie te verantwoorden. De commissie stemt bijgevolg in met de opheffing van de bescherming van de afspanning De Drie Haringhe in Tielt-Winge op basis van artikel 6.2.1, 1° van het Onroerenderfgoeddecreet: 'de erfgoedwaarden van het beschermde goed zijn onherstelbaar aangetast of verloren gegaan'.

Tot slot wijst de commissie er opnieuw op dat de registratie van de erfgoedwaarden die verloren gaan noodgedwongen beperkt blijft. Het is in dat opzicht wel positief dat de documentatiebijlages van de dossiers extra foto's, kaartenmateriaal en eventueel opmetingsplannen bevatten.

De commissie suggereert deze documentatie integraal publiek beschikbaar te stellen via de beschermingsdatabank of de wetenschappelijke inventaris. Dit zou bijdragen tot de transparantie van het beschermingsbeleid. Bijkomend vraagt de commissie op het actueel beeldmateriaal steeds aan te duiden waar zich het verdwenen erfgoed bevond, om een vergelijking met historisch beeldmateriaal mogelijk te maken.

Antwoord: Van de opheffingsdossiers worden de ministeriële besluiten en bijlages bij het besluit na voorlopige opheffing publiek beschikbaar gesteld. Het inhoudelijk dossier met bijlages is enkel raadpleegbaar voor aangemelde gebruikers, maar kan te allen tijde opgevraagd worden bij het agentschap Onroerend Erfgoed.

Het agentschap zet deze legislatuur in op een proactieve en klantgerichte overheid, waarbij het vlot toegankelijk en digitaal beschikbaar stellen van eigen archief en documentatie een speerpunt vormt. Mijn administratie werkte al enkele jaren aan een vlottere toegang tot haar historisch archief en het publiek beschikbaar stellen van eigen archieffoto's via de Beeldbank Onroerend Erfgoed en de Inventaris Onroerend Erfgoed. De resultaten van deze inspanningen worden stilaan zichtbaar. Omwille van privacy-redenen en auteursrechten voor het extern geraadpleegd plan- en archiefmateriaal kunnen de documentatiebijlages echter niet zonder meer publiek beschikbaar worden gesteld. Deze kunnen wel te allen tijde geraadpleegd worden via de procedure van openbaarheid van bestuur. De meeste eigen archieffoto's zijn echter reeds publiek raadpleegbaar via de eigen toepassingen. Het geraadpleegde historisch kaartenmateriaal maakt veelal deel uit van makkelijk publiek raadpleegbare bronnen. De bijschriften onder de foto's in de fotoregistratie als bijlage bij het besluit zijn voldoende duidelijk over de exacte locatie van het verdwenen erfgoed.

Op basis van bovenstaande argumentatie en opmerkingen geeft de commissie een voorwaardelijk gunstig advies voor de voorlopige opheffingen van de bescherming als monument van afspanning De Drie Haringehe met brug over de Molenbeek in Tielt-Winge.

De commissie vraagt volgende aandachtspunten mee te nemen in de lopende evaluatie en optimalisering van het beschermingsbeleid:

- Bij bescherming moeten er steeds voldoende garanties zijn dat erfgoedwaarden op termijn bewaard en, indien nodig, hersteld kunnen worden. Het is daarbij belangrijk in te zetten op draagvlak alsook het informeren, sensibiliseren en begeleiden van eigenaars.

Antwoord: Mijn administratie neemt akte van de algemene aandachtspunten (m.b.t. het inzetten op draagvlak alsook het informeren, sensibiliseren en begeleiden van eigenaars) die de commissie formuleert en zal deze meenemen in de lopende evaluatie en optimalisering van het beschermingsbeleid.

- De lopende evaluatie moet ook aangegrepen worden om die beschermingen te detecteren waar de erfgoedwaarden nog voldoende bewaard maar bedreigd zijn. De commissie vraagt prioritair consolidatie- en instandhoudingsmaatregelen te treffen voor dit 'bedreigd' beschermd erfgoed.

Antwoord: Het agentschap Onroerend Erfgoed werkt samen met de Afdeling Handhaving van het Departement Omgeving aan een methodologie voor proactieve handhaving onroerend erfgoed en brengt hiertoe het bedreigd beschermd erfgoed in Vlaanderen in kaart. In 2022-2023 voerde mijn administratie een analyse uit om op basis van de eigen databanken Onroerend Erfgoed na te gaan voor welke beschermde monumenten in de voorbije tien jaar geen toelatingen of aanvragen werden aangevraagd. Dit kan immers een indicatie zijn voor een mogelijke verwaarlozingsproblematiek.

- Wanneer aan beschermingsplichten wordt verzaakt, is het noodzakelijk in te zetten op gerichte en doortastende handhaving. De commissie vraagt in de opheffingsbesluiten consequent te verwijzen naar het (gebrek aan) handhavingstraject. Daarnaast benadrukt de commissie dat in publieke communicatie over opheffingsvoorstellen altijd duidelijk gesteld moet worden dat verwaarlozing of aantasting door onvergunde werken of sloop geen aanleiding kan vormen tot opheffing.

Antwoord: Voor zover bekend worden de gegevens over het handhavingstraject opgenomen in het inhoudelijk dossier. De beschikbare gegevens in het archief Onroerend Erfgoed, waar mogelijk aangevuld met de gegevens uit het archief van de betrokken gemeente, laten in voorliggende dossiers niet toe in het besluit consequent te verwijzen naar en/of uitspraak te doen over het handhavingstraject. Enkel de relevante gegevens en rechtsfeiten over eventuele handhaving en/of gerechtelijke opvolging zijn voor zover gekend ook opgenomen in het ministerieel besluit.

- De commissie suggereert de documentatie bij de opheffingsdossiers integraal publiek beschikbaar te stellen via de beschermingsdatabank of de wetenschappelijke inventaris. Bijkomend vraagt de commissie op het actueel beeldmateriaal steeds aan te duiden waar zich het verdwenen erfgoed bevond.

Antwoord: Van de opheffingsdossiers worden de ministeriële besluiten en bijlages bij het besluit na voorlopige opheffing publiek beschikbaar gesteld. Het inhoudelijk dossier met bijlagen is enkel raadpleegbaar voor aangemelde gebruikers, maar kan ten allen tijde opgevraagd worden bij het agentschap Onroerend Erfgoed. De bijschriften onder de foto's in de fotoregistratie als bijlage bij het besluit zijn voldoende duidelijk over de exacte locatie van het verdwenen erfgoed.

Conclusie: het advies heeft geen invloed op het inhoudelijk dossier noch op het ministerieel besluit.

1.2. Conclusie voorafgaand aan de voorlopige opheffing

Het uitgebrachte advies heeft geen invloed op het inhoudelijk dossier noch op het ministerieel besluit. Het inhoudelijk dossier noch het ministerieel besluit werden aangepast.

2. Opmerkingen en bezwaren uitgebracht na de voorlopige opheffing en voorafgaand aan de definitieve opheffing

2.1. Openbaar onderzoek en hoorrecht

De gemeente Tielt-Winge organiseerde het openbaar onderzoek van 10 juli 2023 tot en met 9 augustus 2023.

Het proces-verbaal maakt integraal deel uit van het opheffingsdossier. Tijdens het openbaar onderzoek werden twee bezwaren ingediend.

Geen enkele zakelijkrechthouder beriep zich op het hoorrecht en vroeg gehoord te worden door het agentschap.

Omwille van privacy-redenen zijn de bezwaren anoniem opgenomen in dit document. Het opheffingsdossier bevat een overzicht van alle bezwaren en de gegevens van de bezwaarindieners.

2.1.1. Bezwaar 1 uitgebracht tijdens het openbaar onderzoek

De bezwaarindiener stelt dat op het moment van de bescherming in 1974 de brug al versterkt was met beton. De gemeente Tielt-Winge stelde in de loop van 1995 een gespecialiseerde firma aan om onder toezicht van de afdeling Monumenten en Landschappen van de Vlaamse Gemeenschap de verzakking van de brug te laten herstellen. De bezwaarindiener is het niet eens met het advies van de VCOE dat de oorspronkelijke brug aangetast is door versteviging met beton omdat uit het beschermingsvoorstel van destijds al blijkt dat beton aanwezig was op het ogenblik van de bescherming. Wat geen bezwaar was bij de bescherming kan niet als argument gebruikt worden bij de opheffing daarvan.

Antwoord: De opheffing van de afspanning De Drie Haringhe met brug over de Molenbeek kadert in de evaluatie van het beschermd bestand, meer bepaald in het pilootproject 'Aangetaste en verdwenen beschermingen'. Dit dossier maakt deel uit van het derde en laatste pakket binnen dit project en bevat beschermd bouwkundig en landschappelijk erfgoed waarvan de bewaringstoestand problematisch was op het ogenblik van de bescherming.

Zoals de bezwaarindiener aangeeft en zoals beschreven in het inhoudelijk dossier bij het opheffingsbesluit onder '2.3. Historiek van het beschermings- en beheersdossier' was de afspanning De Drie Haringhe al op het ogenblik van de bescherming in een slechte bouwfysische staat. In hetzelfde hoofdstuk wordt ook duidelijk aangegeven dat ook de brug op dit moment al verstevigd was met beton.

De opheffing van de bescherming als monument van de afspanning De Drie Haringhe en de brug over de Molenbeek wordt niet louter gemotiveerd vanuit de impact van de herstellingswerken in 1995. Na de instortingen van de afspanning in 1977 en 1981 en daaropvolgend de afbraak van de laatste muurdelen werden in 1995 werkzaamheden uitgevoerd aan de brug. Nadien, het is onduidelijk wanneer precies, werd de brug opnieuw geasfalteerd en afgezet met vangrails. De optelsom van alle gebeurtenissen sinds de bescherming van afspanning en brug hebben voor een geleidelijke uitholling van de bescherming van het geheel als monument gezorgd en leidden uiteindelijk naar een onherstelbaar verlies aan erfgoedwaarden.

Op basis van de informatie uit het bezwaarschrift en bijkomend onderzoek wordt in hoofdstuk '2.3. Historiek van het beschermings- en beheersdossier' van het inhoudelijk dossier bij dit opheffingsbesluit de beheershistoriek over de brug als volgt aangepast: "Op het ogenblik van de bescherming bevond de brug zich al in een slechte bouwfysische staat en was de brug al verstevigd met beton. In 1994 vroeg de gemeente advies aan de toenmalige cel Monumenten en Landschappen over de nodige herstellingswerken aan de brug nadat werd vastgesteld dat deze brug verzakte doordat een deel van het gemetste ronde gewelf van de brug in ijzerzandsteen was ingestort. De rijwegverharding boven de brug in asfalt vertoonde ook putten van verzakking. Het advies van de cel Monumenten en Landschappen luidde dat de brug in breedte en vorm behouden diende te worden, dat de ijzerzandstenen bogen en metselwerk onderhouden en behouden moesten worden en dat het wegdek best in kasseien werd uitgevoerd. Deze werken werden in 1995 uitgevoerd, waarna de brug bijkomend werd versterkt met beton en ondersteund door een Eternit-buis. De ruimte tussen de brug en de bus werd opgevuld met mager beton. Op basis van foto's uit 1981, zoals bijgevoegd in de documentatiebijlage van het inhoudelijk dossier en in vergelijking met de huidige toestand, is ook duidelijk dat de brug opnieuw geasfalteerd werd en afgezet met vangrails. De precieze uitvoeringsdatum van deze werken is echter niet gekend."

Of de asfaltering van het wegdek en de afzetting van de boorden met vangrails al dan niet aanwezig waren in 1974 kon de bezwaarindiener niet achterhalen. Ook uit het besluit, het advies, noch uit het opheffingsdossier blijkt dat niet.

Antwoord: Na verder onderzoek en op basis van historische foto's kan worden vastgesteld dat de vangrails op het ogenblik van de bescherming niet aanwezig waren. Zij werden dus na bescherming toegevoegd. Uit de archiefdocumenten is het echter niet duidelijk wanneer dit gebeurde en of dit met de nodige toelatingen gebeurde.

Uit een ongunstig advies van het Bestuur van Stedebouw en Ruimtelijke Ordening van 1974 op het voorstel tot bescherming van de brug als monument, kan worden afgeleid dat de brug al op het moment van de bescherming geasfalteerd was. Het ongunstige advies luidt namelijk: "Het betreft (...) een brug in ijzerzandsteen. Ik vestig evenwel de aandacht op de uitgevoerde wegverharding waardoor de oorspronkelijke waarde van de brug fel vermindert." Deze informatie wordt aan hoofdstuk '2.3 Historiek van het beschermings- en beheersdossier' van het inhoudelijk dossier bij het opheffingsbesluit als monument toegevoegd.

Uit de commentaar bij de eerste foto van bijlage 2 aan het besluit zou men kunnen afleiden dat zowel het gebouw als de brug werden afgebroken. Ook de commentaren bij de foto's 3, 4 en 5 spreken over de "locatie van de afgebroken afspanning De Drie Haringhe". Het moge duidelijk zijn dat de brug niet werd afgebroken, zodat de formulering van de commentaar bij de eerste foto toch wat preciezer mogen zijn.

Antwoord: De onderschriften bij de foto's in bijlage 2 'Fotoregistratie' bij het ministerieel besluit tot opheffing van de bescherming werden als volgt aangepast: "afgebroken afspanning De Drie Haringhe" wordt vervangen door "de verdwenen afspanning De Drie Haringhe". Bij foto 1 wordt duidelijker gesteld dat de brug over de Molenbeek nog steeds bestaat.

De bezwaarindiener stelt dat uit het dossier blijkt dat op 24 april 1975 een gedeelte van de achtergevel al ingestort was en de funderingen van de voor- en achtergevel in die mate verzakt waren dat ze de stabiliteit van het gebouw in gevaar brachten. Op 13 oktober 1977 lichtte de gemeente de toenmalige Rijksdienst voor Monumenten- en Landschapszorg (RML) in van verdere instortingen, waarbij er nog maar één van de gevels gespaard bleef. In april 1981 ging die RML akkoord met de afbraak van de laatste resterende gevel vanwege veiligheidsredenen. De bezwaarindiener stelt dat het niet past te laten uitschijnen dat het ganse gebouw moedwillig zou afgebroken zijn: het stortte in en de enige resterende gevel werd om veiligheidsredenen in consensus afgebroken. Een gevel is geen heel gebouw, laat staan dat ganse gebouw en de naastliggende brug.

Antwoord: In het inhoudelijk dossier wordt in de samenvatting op pagina 2 en in hoofdstuk 2.3 'Historiek van het beschermings- en beheersdossier' verduidelijkt dat in 1981 een tweede instorting omwille van rukwinden plaatsvond en dat de laatste resterende gevel omwille van veiligheidsredenen en in consensus met de Rijksdienst Monumenten- en Landschappen gesloopt werd. In het ministerieel besluit wordt in de motivering eveneens verduidelijkt dat de sloop van de resterende gevel in 1981 omwille van veiligheidsredenen en met goedkeuring van de RML plaatsvond.

De bezwaarindiener wijst op het ongunstige advies van 22 november 1984 door de toenmalige Koninklijke Commissie voor Monumenten en Landschappen (KCML), die daarbij het verslag van de RML volgde. "De commissie was van oordeel dat de opheffing van de bescherming een gevaarlijk precedent zou vormen".

Antwoord: Voorliggende opheffing van de bescherming van Afspanning De Drie Haringhe met brug over de Molenbeek als monument kadert in de evaluatie van het beschermde erfgoedbestand, zoals ingeschreven in de Beleidsnota Onroerend Erfgoed (2019-2024) van minister Matthias Diependaele. De bescherming van de afspanning en brug werd onderzocht in het project 'Aangetaste en verdwenen beschermingen' waarin 'verdwenen' erfgoed opgespoord werd en de huidige toestand geëvalueerd op basis van

de hedendaagse inzichten over erfgoedwaarden. Met dit project wenst de minister te komen tot een weloverwogen, representatieve en evenwichtige staalkaart van beschermd onroerend erfgoed die getuigt van het leven in Vlaanderen. Aangezien de opheffing van de bescherming van de afspanning en brug als monument kadert in een ruimere studie rond 'verdwenen en aangetast erfgoed', waarover ook het onderzoeksrapport 'Beschermd, beschadigd, verdwenen. Onderzoek en evaluatie van ernstig aangetast en verdwenen beschermd erfgoed' (zie: <https://oar.onroenderfgoed.be/item/6378>) verscheen, vormt de opheffing geen precedent.

2.1.2. Bezwaar 2 uitgebracht tijdens het openbaar onderzoek

De ijzerzandstenen boogbrug is nog steeds een cruciale getuige van het eertijdse belang van het gehucht Gempe in het Hageland, gelegen langs de toenmalige belangrijkste verkeersas in centraal Hageland, met name de oude baan van Leuven naar Diest, dit nabij de splitsing van deze weg naar Diest enerzijds en naar Halen anderzijds. De historische en landschappelijke waarde van Gempe is in het verleden te veel onderschat, alleszins werd te weinig ingezet op de cultuurhistorische en landschappelijke valorisatie van deze bijhorende site midden het landelijke en natuurrijke buitengebied. De verwaarlozing en vernieling van de Afspanning De Drie Haringhe is er een spijtige getuige van.

Deze brug vormde niet alleen een ensemble met de verdwenen De Drie Haringhe, maar met het ganse gehucht Gempe: dit was de brug van de toenmalige Diestsebaan en in feite de toegangspoort tot die locatie. De brug blijft zeer interessant om het verloop en het belang van de toenmalige hoofdbaan van het Hageland te begrijpen. In het Besluit tot voorlopige opheffing wordt enkel het ensemble van brug en gebouw genoemd, een argument dat niet klopt want moet ge(her)waardeerd worden in de context van het gehele gehucht.

Antwoord: Bij de evaluatie van het beschermde bestand vertrok het agentschap Onroerend Erfgoed vanuit het beschermingsstatuut en de afbakening waarin het goed beschermd werd. De afspanning De Drie Haringhe en brug over de Molenbeek werden bij koninklijk besluit van 20 december 1974 beschermd als monument omwille van het algemeen belang. De nadruk van deze bescherming ligt op de architecturale erfgoedwaarden van de brug en de afspanning. Het omliggende landschap van het gehucht Gempe en zijn landschappelijke waarde wordt niet gevat door de bescherming als monument van de afspanning De Drie Haringhe met brug over de Molenbeek.

De bescherming als monument in 1973 volgde na een ruimer onderzoek naar een landschappelijke bescherming van het gebied "De Gempe – midden Hageland". Waarom de bescherming als landschap er uiteindelijk niet kwam, is niet duidelijk.

De landschappelijke en historische erfgoedwaarden van het gehucht Gempe en de historische strategische ligging van de brug op de oude steenweg Leuven-Diest worden in het opheffingsdossier niet ontken. Deze historische context blijft gekaderd binnen het landschappelijk geheel "Valleien van de Molenbeek en Winge tussen Lubbeek en Sint-Pieters-Rode" opgenomen in de Inventaris Onroerend Erfgoed onder [ID300247](#).

De optelsom van alle gebeurtenissen sinds de bescherming (zie inhoudelijk dossier, hoofdstuk 2.3.) hebben voor een geleidelijke uitholling gezorgd van het als monument beschermde geheel van afspanning en brug en leidden uiteindelijk naar een onherstelbaar verlies aan erfgoedwaarden.

De ijzerzandstenen boogbrug is één van de weinige overgebleven exemplaren in het Hageland en is nog voldoende bewaard en herkenbaar als dusdanig. Ondanks een aantal ongepast ingrepen aan de oppervlakte is de onderbouw nog gevrijwaard en functioneel en op vrij eenvoudige wijze in de historische staat te herstellen. IJzerzandsteen is een typische bouw- en stijlelement van de bijzonderste historische Hagelandse bouwwerken en verleent een belangrijke identiteit aan de streek. Alle overgebleven gevallen verdienen waardering, bescherming en initiatieven naar restauratie.

Antwoord: Op het moment van de bescherming was de brug al geasfalteerd. In het inhoudelijk dossier wordt in hoofdstuk 2.3 Historiek van het beschermings- en beheerdossier verduidelijkt dat naast de reeds bestaande betonversterkingen van vóór de bescherming als monument, de brug in 1994 zich in een dermate slechte staat bevond dat verdere herstellingswerken noodzakelijk waren. Op basis van foto's uit 1981, zoals bijgevoegd in de documentatiebijlage van het inhoudelijk dossier en in vergelijking met de huidige toestand, is ook duidelijk dat de brug opnieuw geasfalteerd werd en afgezet met vangrails. De precieze uitvoeringsdatum van deze werken is echter niet gekend.

De optelsom van alle gebeurtenissen sinds de bescherming (zie inhoudelijk dossier, hoofdstuk 2.3.) hebben voor een geleidelijke uitholling gezorgd van het als monument beschermde geheel van afspanning en brug en leidden uiteindelijk naar een onherstelbaar verlies aan erfgoedwaarden.

De handhaving van de bescherming geeft (subsidie)mogelijkheden tot een gepaste restauratie ervan op gepaste tijd. De bezwaarindiener vreest dat de brug anders zal verdwijnen bij volgende onderhoudswerken. Indien vereist moet het met gepaste technieken vandaag zeker mogelijk zijn een overspanning over de brug te realiseren die de draagkracht ervan voldoende kan verhogen. Ook tijdelijke oplossingen kunnen tot de mogelijkheden behoren. Dit hoeft niet (meer) ten koste te gaan van de goede herkenbaarheid, de architecturale en de landschappelijke waarde. Echter kan het herkalibreren ervan nooit de afbraak van de brug rechtvaardigen.

Antwoord:

De optelsom van alle gebeurtenissen sinds de bescherming (zie inhoudelijk dossier, hoofdstuk 2.3.) hebben voor een geleidelijke uitholling gezorgd van het als monument beschermde geheel van afspanning en brug en leidden uiteindelijk naar een onherstelbaar verlies aan erfgoedwaarden.

De opheffing van de bescherming betekent niet noodzakelijk een aantasting of sloop van de brug in de toekomst. Er kunnen ruimtelijke planningsinstrumenten worden ingezet om de brug te behouden en te bewaren. De brug blijft deel uitmaken van het landschappelijk geheel "Valleien van de Molenbeek en Winge tussen Lubbeek en Sint-Pieters-Rode" opgenomen in de Inventaris Onroerend Erfgoed onder ID300247. Ook kunnen er op lokaal vlak initiatieven genomen worden tot behoud, herstel, consolidatie of herwaardering. In deze context kan de gemeente een trekkersrol vervullen.

De onaangepaste verstevigingswerken met beton en vangrails is in 1995 uitgevoerd zonder vergunning of begeleiding van de toenmalige dienst 'Monumenten en Landschappen'. Het kan niet de bedoeling zijn om rangschikkingen op te heffen als gevolg van illegale ingrepen, dat zou neerkomen op het 'belonen van de overtreder'. De bezwaarindiener gaat ervan uit dat dit niet strookt of nooit de bedoeling kan zijn van de lopende campagne inzake de herziening van het beschermde erfgoedbestand.

De bezwaarindiener pleit daarentegen voor een spoedig initiatief tot bouwkundig en landschappelijk herstel van de ijzerzandstenen brug zodat dit bijzondere erfgoedelement de opwaardering krijgt die het verdient. En daarmee terug kan bijdragen aan de unieke landschappelijke en toeristische identiteit en waarde van de unieke site 'Gempe' in het Hageland.

Antwoord: De verstevigingswerken in 1995 zijn met akkoord van de afdeling Monumenten Landschappen uitgevoerd. Bij de evaluatie van verdwenen en aangetast erfgoed is steeds nagegaan of de opstart van een handhavingstraject nog opportuun is of niet. Indien een handhavingstraject nog lopende was of opgestart kon worden, werd er geen procedure tot opheffing van de bescherming opgestart.

Een opheffing van de bescherming betekent niet noodzakelijk een aantasting of sloop van de brug in de toekomst. Er kunnen ruimtelijke planningsinstrumenten worden ingezet om de brug te behouden en te bewaren. De brug blijft deel uitmaken van het landschappelijk geheel "Valleien van de Molenbeek en Winge tussen Lubbeek en Sint-Pieters-Rode" opgenomen in de Inventaris Onroerend Erfgoed onder ID300247. Ook kunnen er op lokaal vlak initiatieven genomen worden tot behoud, herstel, consolidatie of herwaardering. In deze context kan de gemeente een trekkersrol vervullen.

2.2. Conclusie

De opmerkingen en bezwaren uitgebracht na de voorlopige opheffing en voorafgaand aan de definitieve opheffing hebben invloed op het inhoudelijk dossier en het ministerieel besluit.

Het inhoudelijk dossier werd als volgt aangepast na de voorlopige opheffing:

In de samenvatting op pagina 2 wordt gewezen op de tweede instorting van De Drie Haringhe naar aanleiding van rukwinden. Daarnaast wordt verduidelijkt dat de afbraak van de resterende gevel van De Drie Haringhe in consensus met de Rijksdienst Monumenten- en Landschappen gebeurde.

In hoofdstuk '2.3. Historiek van het beschermings- en beheerdossier' wordt verwezen naar de verschillende foto's in de documentatiebijlage van het inhoudelijk dossier om de opeenvolging van gebeurtenissen te illustreren. Daarnaast wordt verduidelijkt dat de tweede instorting van De Drie Haringhe plaatsvond naar aanleiding van hevige rukwinden.

Op basis van de informatie uit het bezwaarschrift en bijkomend onderzoek wordt in hoofdstuk '2.3 Historiek van het beschermings- en beheersdossier' van het inhoudelijk dossier bij dit opheffingsbesluit de beheershistoriek over de brug als volgt aangepast: "Uit een ongunstig advies van het Bestuur van Stedebouw en Ruimtelijke Ordening van 1974 op het voorstel tot bescherming van de brug als monument, kan worden afgeleid dat de brug al op het moment van de bescherming geasfalteerd was. Het ongunstige advies luidt namelijk: *'Het betreft (...) een brug in ijzerzandsteen. Ik vestig evenwel de aandacht op de uitgevoerde wegverharding waardoor de oorspronkelijke waarde van de brug fel vermindert'*. In 1994 vroeg de gemeente advies aan de toenmalige cel Monumenten en Landschappen over de nodige herstellingswerken aan de brug nadat werd vastgesteld dat deze brug verzakte doordat een deel van het gemetste ronde gewelf van de brug in ijzerzandsteen was ingestort. De rijwegverharding boven de brug in asfalt vertoonde ook putten van verzakking. Het advies van de cel Monumenten en Landschappen luidde dat de brug in breedte en vorm diende te worden behouden, dat de ijzerzandstenen bogen en metselwerk onderhouden en behouden moesten worden en dat het wegdek best in kasseien werd uitgevoerd. Deze werken werden in 1995 uitgevoerd, waarna de brug bijkomend werd versterkt met beton en ondersteund door een Eternit-buis. De ruimte tussen de brug en de buis werd opgevuld met mager beton. Op basis van foto's uit 1981, zoals bijgevoegd in de documentatiebijlage van het inhoudelijk dossier en in vergelijking met de huidige toestand, is ook duidelijk dat de brug opnieuw geasfalteerd werd en afgezet met vangrails. De precieze uitvoeringsdatum van deze werken is echter niet gekend."

In hoofdstuk '3.1. Evaluatie van de opheffing van de bescherming' wordt toegevoegd dat de sloop van de resterende gevel in consensus met de Rijksdienst Monumenten- en Landschappen gebeurde. Daarnaast wordt in verband met de brug volgende zin toegevoegd: "Deze werken werden uitgevoerd met het gunstige advies van de cel Monumenten en Landschappen in 1995. Nadien werd de brug opnieuw geasfalteerd en afgezet met vangrails. De precieze uitvoeringsdatum van deze werken is niet gekend. De optelsom van alle gebeurtenissen sinds de bescherming hebben ertoe geleid dat de herkenbaarheid van het monument en de opbouw in ijzerzandsteen onherstelbaar werd aangetast."

Aan de documentatiebijlage bij het inhoudelijk dossier wordt foto 8 toegevoegd. Deze foto toont de afspanning en de brug in februari 1981 en verduidelijkt op deze manier dat er op dat moment nog geen vangrails aanwezig waren.

Het ministerieel besluit werd als volgt aangepast na de voorlopige opheffing:

De formuleringen bij de foto's in bijlage 2 fotoregistratie bij het ministerieel besluit werden aangepast. In plaats van de "afgebroken afspanning De Drie Haringhe" wordt gesproken van "de verdwenen afspanning De Drie Haringhe". Bij foto 1 wordt duidelijker gesteld dat de brug over de Molenbeek nog steeds bestaat.

In het ministerieel besluit wordt in de motivering eveneens verduidelijkt dat de sloop van de resterende gevel in 1981 omwille van veiligheidsredenen en met goedkeuring van de RML plaatsvond.